

Bekas

Kortfilmen "Bekas" handlar om ett par bröder, Zana och Dana i irakiska Kurdistan. En film med humor och allvar som väcker frågor kring kunskap, kring hur vi lever våra liv och om gatubarns situation i världen.

Rekommenderad från åk 7

EN FILMHANDLEDNING AV
ANDREAS HOFFSTEN

Handling

Året är 1990 i irakiska Kurdistan. Vi följer en händelserik dag i två gatubarns liv. Sexårige Zana spelar boll med den ett par år äldre storebrorsan Dana samt ett gäng småkillar på en sandig plätt i staden Sulemaniha under en brännande sol. Så går ryktet att "Superman" är i stan. Och alla killarna rusar omedelbart mot biografen i närheten. Men vem äger en halv dinar, som inträdet kostar? Men storebror vet råd, han tar med Zana till en liten glugg uppe på ett tak där det går att kika in på filmen. Men de upptäcks förstås och jagas på flykten av en gormande och vilt fåkande vuxen.

Men Superman har väckt drömmar till liv hos de två bröderna. De fantiserar om Amerika om stora städer, om ljus och om hus så höga att de når upp till månen. Åter i

verkligheten jagar de en höna att slakta till mat för hungriga magar. När väl den Dana med en kniv skurit huvudet av hönan far den iväg vilt flaxande och upptäcks av en familj som sitter och äter lunch. Fadern i huset sätter iväg efter barnen - sen han först givit sin egen son en örfil för att han inte lyckades fånga dem - men bröderna kommer undan men dessvärre utan höna.

I nästa scen letar de bägge bröderna efter ett smycke som de grävt ner för länge sen i stadens utkanter. Ett smycke som de ska växla in mot biljetter till Amerika. De hittar smycket och ger sig genast iväg in till staden för att försök sälja det. Storebror går in bland de vuxna medan Zana får vänta utanför.

Alla tror att brodern tigger, men så visar han sitt smycke. En man påstår att han kände hans far och lovar honom plats i hans bil. "Möt mig i gränden bakom Badhuset", säger Osman.

Morgonen därpå möts de och pojkarna får följa med - men inte i Osmans bil utan i en annan som åker bakom. De åker iväg som de är, några ägodelar har de inte. När det mörknar får de hoppa in i bakluckan, i en säck bönor, för att gömma sig för gränspoliserna.

Framme vid gränsstationen tvingas mannen öppna bakluckan och polisen undersöker noga - men hittar inget. De far iväg - men Osman blir kvar vid gränskontrollen. Efter ett tag stoppar bilen och mannen lämpar av barnen mitt ute i ödemarken. "Här har ni ert jävla Amerika".

Barnen grälar i sin besvikelse. Dana är trött på Zanas navitet som hela tiden gör att de hamnar i problem. "Du

är inte längre min bror", säger han. Då fiskar Zana upp två egenhändigt gjorda pass, där han ritat bilder på dem och deras föräldrar. Storebror kan inte annat än godta passen, han tar brodern till sig av medkänsla. De vandrar vidare. Så plötsligt råkar Dana kliva på vad han tror är en mina. Han vågar inte flytta foten, stelnar i skräck och ber sin lillebror att springa därifrån. Jag struntar i Amerika, jag struntar i Superman, jag vill vara hos dig, säger Zana. "Men spring då till byn och hämta hjälp". Varpå Zana springer iväg in till byn och ber alla vuxna han ser om hjälp, men alla bara skjuter honom ifrån sig. "Min bror har trampat på en mina, hjälp mig!". Men ingen bryr sig. Alla har nog av sitt eget.

Under tiden, under den brännande solen, orkar inte Dana mer, han tar chansen att hoppa bort från minan - och klarar sig, minan utlöses inte. Inne i byn återser de varandra. De kramas. Och de vandrar iväg från byn. "Tror du vi kommer fram till Amrerika i morgon? frågar Zana. "I morgon kommer vi fram. Och om vi inte gör det ... så gör vi det i övermorgon.", svarar Dana.

Vår bild av världen

När Zana och hans storebror kikar in i biografen från gluggen uppe under taket får de se en skymt av en annan värld. Superman, vår Stålmannen, kommer från Amerika. Ett land som lockar med rikedom och överflöd. Med hus så höga att "de når ända upp till månen". Brödernas kunskaper om världen omkring dem är inte stor, frågan är om de alls går i skolan. Så var ska man då hämta någon information? Filmen är förstås en väg även om informationshalten i just Superman inte är heltäckande. De får i alla fall ett hum om något annat, något som ger perspektiv på deras egen situation som två fattiga gatubarn i ett trasigt och krigshärjat Irak. Det räcker för att få igång deras drömmar och fantasi. Och deras längtan efter något bättre.

Vi kan kanske le åt deras okunnighet men de är knappast ensamma. Långtifrån. En undersökning i USA av de tittare som följde nyhetsbolaget Fox News Channel visade inga upplyftande siffror. Exempelvis trodde en majoritet av tittarna att man hittat massförstörelsevapen i Irak, vil-

ket ju inte alls var fallet - men ändå utgjorde den direkta orsaken till att USA invaderade landet. Och vi kanske inte ska slå oss för bröstet för mycket heller. Vad vet en åttaåring exempelvis om tillståndet i världen? Om andra länder? Vad vet en svensk högstadielev om Irak?

- Varför är det viktigt att veta något om hur människor lever i andra länder? Vilka samband tror ni finns mellan kunskap och hur vi väljer att agera som människor? Hur hittar eleverna kunskap idag? Vilka är de viktigaste informationskällorna? Kan vi lita på media/tidningar/tv/radio? Vad innebär källkritik? Resonera kring information och desinformation.

- Vad är det för bild av det kurdiska samhället i Irak som filmen förmedlar? Bröderna vet inte mycket om världen omkring dem, men hur mycket vet vi? Vad vet vi om Irak, om livet för två barn där? Gör ett forskningsprojekt på hur gatubarn lever i Irak. Hur ser deras vardag ut?

- Zana och Dana vet inte mycket om den stora världen - men att nacka en höna och klara livet i vardagen verkar det mycket duktiga på. Så vad är kunskap, vad behöver vi lära oss i livet för att lyckas?

- Kanske är det lite överraskande att USA målas ut som den stora frihetsdrömmen. Vår bild av den muslimska världen är väl annars att USA är precis raka motsatsen. Vad symboliserar USA för dagens svenska elever?

Vuxna och barn

Det är ingen särskilt vänlig relation mellan vuxna och barn som "Bekas" målar upp. De vuxna gapar och skriker åt barnen. Och örfilarna visslar om deras huvuden. Det har ibland nästan effekten av ren slapstick - en ton av komedi i traditionen från Charlie Chaplin - men rymmer givetvis även en annan sida som handlar mer om barns utsatthet och vuxnas oinskränkta makt i ett samhälle med andra traditioner än det svenska.

Enligt FN:s Barnkonvention som generalförsamlingen sade ja till den 20 november 1989, skall barn inte ses som

vuxnas ägodelar utan som individer med egna rättigheter. Dessa har samlats i konventionens 54 artiklar som grovt kan sammanfattas i följande punkter som för de 193 stater (alla länder utom Somalia och USA men alltså även Irak) är rättsligt bindande.

- att alla barn har samma rättigheter
- att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut
- att alla barn har rätt till liv och utveckling
- att alla barn har rätt att säga sin mening och få den respekterad

Den första paragrafen slår fast att alla människor under 18 år är att betrakta som barn.

I paragraf 2 står det om alla barns lika värde oavsett ras, kön och om de är fattiga eller rika. Barn får inte diskrimineras.

Paragraf 3 handlar om att barnets bästa ska beaktas i alla politiska församlingars och myndigheters beslut.

I sjätte paragrafen handlar det om barns rätt till vård, trygghet från våld samt rätten till undervisning i skola. Kort sagt om rätten till utveckling.

Paragraf 12 berättar om barns rätt att tänka fritt och säga sin mening, att få säga ifrån hur de vill ha det. Och att vuxna ska lyssna.

Till sist paragraf 19 som handlar om att alla länder som undertecknat konventionen är skyldiga att skydda barnen mot våld från föräldrar och andra vuxna.

- Självklart har fattiga och krigshärjade länder som Irak svårt att leva upp till Barnkonventionens alla delar, det finns helt enkelt inte någon bärande struktur eller organisation med kraft att hålla konventionens paragrafer i hävd. Resonera kring punkterna i Barnkonventionen ovan, hur väl stämmer de på hur Zana och Dana lever och har det?

- Alla verkar lura varandra i filmen. I fotboll, i scenen med kulspelet och åsnan, i de vuxnas relation till barnen finns ibland lite av slapstick, ett drag av Fellini. Hur reagerar barnen på hur de vuxna beter sig i filmen, kan de se något positivt i hur de beter sig? I Irak har vuxna stor auktoritet, är den för stor? Hur ser det ut i Sverige? Hur ska vuxna vara i sin relation till barn? Ställer svenska föräldrar för lite krav - som en del kritiker hävdar? Hur ser en bra uppfostran ut?

Gatubarn

Det sägs finnas uppskattningsvis 100 miljoner gatubarn i världen. En chockerande hög siffra som tenderar att öka

till största del beroende på den urbanisering som äger rum, fattiga på landsbygden söker sig till städerna i hopp om bättre chans till försörjning, ett hopp som dock till största del kommer på skam. Merparten av barnen har hem att återvända till men har gatan som sin arbetsplats. Andra lever helt och hållet på gatan. De lever på att tvätta bilar, putsa skor, tigga eller leta sopor - allt enligt UNICEF. Ett utsatt liv där droger tidigt kommer in i bilden och där kriminalitet och prostitution letar sig allt längre ner i ålderna, och inte sällan finns sexturister med i bilden.

Att leva som gatubarn är förstås att leva med stor risk för våld och ohälsa. De allra flesta är pojkar och de lever ofta i gäng för att därigenom få något slags skydd och gemenskap. Gemensamt för alla är att de är ett resultat av fattigdom, någon form av social misär där utbildning inte finns som möjlighet.

Vi ser inte riktigt hur Zana och Dana lever, filmen ger oss bara små indikationer. De har inga föräldrar, de verkar leva lite vind för våg. Vi ser aldrig var de bor och sover. Men deras goda humör skvallrar om att de kanske har någon släkting eller välgörare i bakgrunden. Men när det beger sig iväg mot "Amerika" tar de ingenting med sig troligen just för att de inget äger.

- Hur tror eleverna att filmens bägge bröder mår innerst inne? Hur fungerar de ihop? Vilken betydelse har de för varandra? Zanas solidaritet och beundran (och beroende) för sin bror är ju stor. Hur tror eleverna att de går för dem vidare i livet?

Produktionsuppgifter

Sverige 2010

Producent: Glenn Lund/Dramatiska Institutet

Manus: Piotr Marciniak & Karzan Kader

Regi: Karzan Kader

Foto: Johan Holmqvist

Musik: Juhana Lehtiniemi

Klippning: Sebastian Ringler

I rollerna

Zana - Zamand Taha

Dana - Sarwar Fazil

Jamal - Shirwan Mohamad

Osman - Abdulrahman Mohamad

Tekniska uppgifter

Längd: 30 minuter

Format: dvd

Censur: ej censurerad

Svensk premiär: 18 november 2010

Distribution

**FilmCentrum, Box 17099, 104 62 Stockholm www.filmcentrum.se
bestallning@filmcentrum.se, 08 545 275 00**

Redaktion

Film i hela landet, Svenska Filminstitutet, januari 2011